

غبطه همه شهدا به مقام حضرت ابوالفضل(ع) / خصائص قمر بنی هاشم

برای حضرت عباس(ع) در روز قیامت مقاماتی است که همه شهیدان عالم وجود در روز قیامت آرزو می کنند که ای کاش مقام حضرت عباس(ع) را داشتند.

برای حضرت عباس(ع) در روز قیامت مقاماتی است که همه شهیدان عالم وجود در روز قیامت آرزو می کنند که ای کاش مقام حضرت عباس(ع) را داشتند.

خبرگزاری مهر، گروه دین و اندیشه: چهارم شعبان روز ولادت حضرت قمر بنی هاشم (ع) است که به این بهانه با دو تن از کارشناسان تاریخ به گفتگو نشستیم. صفات حضرت عباس (ع) در روایات و رشادت های آن بزرگوار محور گفتگوی ما با محمدحسین رجبی دوانی و حجت الاسلام مهدی شریف است.

محمدحسین رجبی دوانی، کارشناس تاریخ اسلام با بیان اینکه از زندگی حضرت ابوالفضل (ع) تا قبل از حادثه کربلا اطلاعات چندانی در دسترس نیست به خبرنگار مهر گفت: «تا قبل از کربلا و روایت های مربوط به شهادت اطلاعات دقیقی از طول زندگی حضرت عباس (ع) وجود ندارد. فقط آنچه از این حضرت بر جای مانده این است که همسر ایشان، دختر عبدالله ابن عباس بود؛ اما اینکه زندگی ایشان چگونه می گذشت و چه اموراتی داشتند اطلاعات دقیقی وجود ندارد. حتی درباره تعداد فرزندان حضرت ابوالفضل (ع) نیز اختلاف نظر وجود دارد.»

چرا اطلاعات دقیقی از سردار بزرگ عاشورا در دست نیست؟

رجبی دوانی یکی از دلایلی که موجب شده اطلاعات دقیقی از زندگی آن حضرت باقی نماند را به خاطر فشار و تعقیبی که شیعه و پیروان اهل بیت (ع) دچار آن بودند دانست و گفت: «متأسفانه به سبب آنکه همیشه شیعه و پیروان اهل بیت (ع) در فشار، تعقیب و تقیه بودند؛ نتوانستند نکاتی ارزشمند از زوایای مختلف شخصیت های بزرگ خود ثبت و ضبط کنند و آنها را به یادگار بگذارند. از جمله درباره سردار بزرگ عاشورا و شخصیت عظیم حضرت ابوالفضل (ع).»

وی افزود: «درباره وجود مقدس ایشان جز موارد اندکی که به کلیات اشاره دارد اطلاعی در دست نداریم. مگر در ارتباط با واقعه جانسوز کربلا و نقش عظیم و مؤثر آن حضرت در یاری و فداکاری نسبت به امام حسین (ع).»

شخصیت حضرت عباس (ع)؛ مجموعه ای از تمام فضیلت ها

این کارشناس تاریخ اسلام با بیان اینکه حضرت عباس (ع) از نظر علم، عمل، اخلاق و ایمان شخصیت برجسته ای داشتند، گفت: «شخصیت حضرت عباس (ع)؛ مجموعه ای از تمام فضیلت ها را در برمی گیرد. از نظر علم، عمل، اخلاق و ایمان آن حضرت شخصیت برجسته ای بودند و می دانیم که کنیه آن حضرت «ابوالفضل» است. هرچند عده ای گفته اند ایشان فرزندی به نام فضل داشته که به نام او آن حضرت را ابوالفضل خوانده اند؛ اما اگر فرزندی به این نام نداشته باشد این کنیه بسیار با مسماهی است که تمام فضیلت ها را در خود گردآورده است.»

عابد و زاهد بودن؛ ویژگی بارز حضرت عباس (ع)

رجبی دوانی، عابد و زاهد بودن حضرت عباس (ع) را از دیگر ویژگی های بارز ایشان دانست و گفت: «آن حضرت بسیار عابد و زاهد بود. اگر چه دست پرورده سه معصوم عظیم الشان امیرالمومنین، امام حسن (ع) و امام حسین (ع) بوده با این حال عنایت ویژه الهی نیز با آن حضرت بوده و به همین منظور عالم برجسته ای بار آمدند و در کنار علم بسیار؛ به عبادت فراوان نیز مشغول بودند. لذا گفته شده که پیشانی حضرت عباس (ع) در اثر کثرت سجده و عبادت های فراوان اثر سجده ها را در خود داشته است.»

معرفت و شناخت ابوالفضل العباس (ع) نسبت به امام زمان خود

مطیع کامل اوامر امام علی (ع) بودن، خصیصه دیگر آن بزرگوار است که رجبی دوانی به آن اشاره نموده و افزود: «نکته دیگر که درباره حضرت عباس (ع) لازم است گفته شود احترام فوق العاده آن حضرت به بزرگان خود مانند پدر و برادران

خویش است. به خوبی دیده می شود که این حضرت مطیع کامل اوامر امام علی (ع) بودند. درباره یکی از فرزندان امیرالمومنین علی (ع) داریم که در جنگ صفین به نوعی گلایه ای دارد از پدر بزرگوار خود که چرا امام حسن (ع) و امام حسین (ع) را کنار خود نگاه داشته و به میدان رزم نمی فرستند، اما من که برادر آنها هستم را چند بار به کام مرگ فرستادند. چنین مواردی که نشان تردید باشد در اعتقاد و باور حضرت عباس (ع) نسبت به فرامین پدر بزرگوارش یا دو امام بزرگ بر او باشد را هرگز نمی بینیم. آن بزرگوار چنان یقین و اعتقاد کامل به امر امامت پدر و برادران بزرگوارش داشته که ذوب در ولایت آن امامان عظیم الشان بودند و این مسئله را در قیام حضرت سیدالشهدا (ع) و ایثار، جانبازی و اطاعت کامل حضرت عباس (ع) به شکل تکامل یافته اش می بینیم که نشان از معرفت و شناخت کامل آن حضرت به امام زمانش دارد.»

حضرت عباس (ع)، گره گشای مشکلات

یکی از القاب حضرت ابوالفضل (ع) باب الجوائج است، رجعی دوانی در این خصوص گفت: «می دانیم که لقب معروف حضرت عباس (ع) باب الجوائج است. یعنی کسی که به سبب جایگاهش نزد خداوند می توان با توسل به او گره ها از مشکلات را باز کرد. به تعبیر دیگر حضرت عباس (ع) کرامات فراوان دارد. طبیعی است که یک چنین جایگاهی صرفاً به خاطر جانبازی بزرگ حضرت عباس (ع) در کربلا حاصل نشده است. چرا که خیلی افراد دیگری در کربلا بودند که برای امامشان جانفشانی و ایثار کردند. از جمله سه برادر دیگر حضرت عباس (ع)؛ اما اینکه حضرت چنین جایگاه ویژه ای یافته است به سبب دارا بودن خصایص و فضیلت هایش در دوران زندگی بوده است.»

این کارشناس تاریخ اسلام افزود: «قطعاً حضرت ابوالفضل (ع) در دوران زندگی خود مانند پدر خویش به گره گشایی در کار دیگران و رفع مشکلات و حوائج مردم می پرداخته است که خداوند برای آن حضرت این وجه عظیم را پس از شهادتش تا دنیا دنیاست قائل شده که هر کس دست نیاز به سوی درگاه الهی با وسیله قرار دادن حضرت عباس (ع) دراز کند ناامید باز نخواهد گشت.»

حضرت ابوالفضل (ع)؛ بنده شایسته خداوند

رجعی دوانی با اشاره به لقبی که امام صادق (ع) با عنوان عبدالصالح یعنی بنده شایسته خداوند به حضرت ابوالفضل می دهند، گفت: «حضرت عباس (ع) به سبب عظمت شخصیت و زندگی سالم و الهی که مورد نظر و خرسندی ذات اقدس الهی است به چنان جایگاهی می رسد که در زیارت ماثوره از امام صادق (ع) آن حضرت را عبد صالح خداوند می خوانند. امام صادق (ع) در آغاز زیارت حضرت عباس (ع) او را این چنین مورد خطاب قرار می دهند: «السلام علیک ایها العبد الصالح» سلام بر تو ای بنده شایسته خدا. می دانیم بالاترین مقام برای اولیای الهی آن است که به مقام عبودیت و بندگی خدا نائل شوند. حضرت عباس (ع) نیز از زبان امام معصوم و حجت بزرگ خداوند؛ عبدالصالح تلقی شدند. این موضوع نشان دهنده این است که حضرت عباس (ع) در تمام دوران زندگی خود به گونه ای عمل کرده است که از منظر امام؛ او فردی است شایسته مقامی که انبیا و اولیای برجسته الهی برای او قائل شدند.»

جانم به فدایت ای برادر...

حجت الاسلام مهدی شریف، کارشناس امور مذهبی در مورد روایاتی که از ائمه معصومین در مورد حضرت عباس (ع) آمده است گفت: در مورد وجود مبارک حضرت عباس روایات متعددی وجود دارد که بررسی آنها به فهم مقام قمر بنی هاشم (ع) کمک می کند. روز تاسوعا روزی است که سیدالشهدا در کربلا محاصره شد و برخی مورخین آورده اند که دشمن شیپور جنگ را نواخت و قصد داشت به خیام امام حسین حمله کند. در اینجا امام، حضرت ابوالفضل (ع) را جلو فرستاد و فرمود «إِزْکِبْ يَنْفُسِي أَنْتَ يَا أَحْيَى حَتَّى تَلْقَاهُمْ» یعنی جان من فدای تو. حجت خدا این تعبیر را درباره کسی به کار می رود که در اوج مقام و یگانگی و هم فکری با خودش باشد و آن شخصیت کسی جز قمر بنی هاشم نیست.

وی افزود: همین قدر می توان گفت که عباس (ع) این قابلیت را یافته است که حجت خدا به او این حرف را بزند. لذا او به مقاماتی از عصمت راه پیدا کرده و تالی تلو معصوم است.

بینش عمیق و ایمان راسخ ویژگی حضرت عباس (ع)

این کارشناس دینی ادامه داد: امام صادق (ع) نیز روایتی در مورد حضرت عباس (ع) دارند که می فرمایند «كَانَ عَمَّتَا الْعَبَّاسُ بْنُ عَلِيٍّ نَافِذَ الْبَصِيرَةِ صُلْبَ الْإِيمَانِ جَاهِدَ مَعَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ وَأَبْلَى بَلَاءَ حَسَنًا وَمَضَى شَهِيدًا». این روایت در کتب

مختلف روایی ما وجود دارد به این معنا که عموی ما، عباس، دارای بینشی ژرف و ایمانی راسخ بود؛ همراه با امام حسین (ع) جهاد کرد و نیک آزمایش داد و به شهادت رسید.

حجت الاسلام شریف گفت: لذا قمر بنی هاشم بصیرتی نافذ و ایمانی مستحکم داشت. ما باید ایمان را دسته بندی کنیم. طبق تعبیر قرآن عده ای تنها مسلمان هستند، عده ای وارد حریم ایمان شده اند ولی عده ای حقیقتاً مومن اند و ایمان آنها پایدار است. اتصال برخی به مقام شامخ امامت و ولایت به نحوی است که طوفان های حوادث نمی تواند آنها را تکان دهد.

وی افزود: امام صادق (ع) در مورد ایمان حضرت عباس (ع) تعبیر «صلب الایمان» به معنی ایمان محکم و راسخ را به کار برده اند. وقتی قمر بنی هاشم روز عاشورا به میدان رفت و وقتی دست راستش را قطع کردند رجز خواند که «والله إن قطعتم یمینی انی احامی ابدأ عَن دینی.» به خدا قسم اگر دست مرا قطع کنید من از حمایت دین خود دست بر نمی دارم.

امان نامه برای حضرت عباس (ع)

این کارشناس دینی ادامه داد: شمر ابن ذی الجوشن به خاطر یک قرابت و خویشاوندی دوری که با خاندان مادر قمر بنی هاشم داشت و هر دو از قبیله بنی کلاب بودند، برای عباس (ع) امان نامه می آورد. حضرت نه تنها امان نامه را نمی پذیرد بلکه برخورد بسیار تندی با شمر می کند. در نگاه اول حتی حاضر نمی شود که با آنها هم کلام شود و وقتی امام مسلمین به او فرمود که جواب شمر را بدهد حضرت با آن ملعون روبرو شود و امان نامه او را رد می کند.

عباس (ع) در بلاها و ابتلائات سربلند شد

وی گفت: امام صادق (ع) در ادامه روایتی که عرض کردم می فرماید «أُبلیَ بَلَاءً حَسَنًا» یعنی قمر بنی هاشم یک بلاکش بزرگ روزگار بود. در روایات و در قرآن به موضوع ابتلاء اشاره شده که کسانی در مسیر ولایت و توحید قرار می گیرند از همه طرف بلا به سمت آنها سرازیر می شود. مؤمن هیچ گاه نباید دچار رفاه زدگی شود و همواره خدا او را در ابتلائات آزمایش می کند تا علو درجه به او بدهد. تعبیر قرآن این است که در این صورت فرد به مقام صابرين می رسد و لذا اجر به غیر حساب به او عطا می شود.

وی ادامه داد: لذا امام صادق می فرماید عباس (ع) به زیبایی از پس این ابتلائات و امتحانات بر آمد و در پایان به مقامی رسید که «مضی شهیدا» یعنی به مقام شهادت رسید. در روایت داریم که جایگاهی نزد خدا وجود دارد که فقط با شهادت حاصل می شود.

شریف گفت: تعبیر دیگری در روایات داریم که «ان العباسی العلی ذق العلم ذقا» لذا وجود مبارک حضرت عباس (ع) به عنوان یک عالم تمام عیار معرفی شده است. کسی که علم را همانطور که پرنده به اولاد خود غذا می خوراند از امیرالمومنین (ع) گرفته است. فرمود اگر کسی عالم به زمان خود باشد هیچ شبهه ای نمی تواند او را از مسیر خود خارج کند. لذا از خاندان عصمت (ع) در مورد حضرت عباس (ع) نقل شده است که فرموده اند: زق العلم زقا، یعنی همان طور که پرنده به جوجه خود مستقیماً غذا می دهد، اهل بیت (ع) نیز مستقیماً به آن حضرت علوم و اسرار را آموختند.

وی گفت: علامه محقق، شیخ عبدالله ممقانی، در کتاب نفیس تنقیح المقال، در مورد مقام علمی و معنوی ایشان گفته است آن جناب از فرزندان فقیه و دانشمندان ائمه (ع) و شخصیتی عادل، مورد اعتماد، با تقوا و پاک بود.

شهدا به مقام عباس (ع) غبطه می خورند

وی ادامه داد: مرحوم صدوق به اسناد خود روایت کرده که: حضرت علی بن الحسین (ع) به عبدالله فرزند ابوالفضل (ع) نگاهی کرد، اشک چشمانش را گرفت و فرمود: روزی بر رسول خدا (ص) سخت تر از احد نبود که عموی حمزه در آن شهید شد، وبعد از آن مویه بود که عموزاده اش جعفر بن ابیطالب شهید شد. سپس فرمود: لکن روزی چون روز حسین (ع) نبود، سی هزار مرد که گمان می کردند از این امتند دور او را گرفتند و هرکدام با کشتن او به خدا تقرب می جستند، و او خداوند را به آنها یادآوری می نمود، ولی پند نمی گرفتند تا او را به ستم و ظلم و عدوان کشتند.

وی گفت: لذا با توجه به این مقامات حضرت عباس (ع) و پایداری ایشان، می بینیم که امام سجاد (ع) در ادامه می

فرمایند «إِنَّ لِلْعَبَّاسِ عِنْدَ اللَّهِ مَنَزِلَةً يَغِيْطُهَا جَمِيعُ الشُّهَدَاءِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ» یعنی برای حضرت عباس (ع) در روز قیامت مقاماتی است که همه شهدا به آن غبطه می‌خورند. همه شهیدان عالم وجود در روز قیامت آرزو می‌کنند که ای کاش مقام حضرت عباس (ع) را داشتند.

این کارشناس دینی گفت: در زیارتنامه ای که در لسان امام صادق (ع) در مورد حضرت عباس (ع) آمده است عبارات بسیار ویژه ای یافت می‌شود. سه امامزاده وجود دارند که از سوی معصوم برای آنها زیارتنامه بیان شده، یکی حضرت معصومه (س)، دیگری حضرت علی اکبر (ع) و در نهایت قمر بنی هاشم (ع) است. این نیز نشان دهنده جایگاه بسیار ویژه حضرت عباس (ع) نزد اهل بیت است.

وی تصریح کرد: عبارت «سَلَامُ اللَّهِ وَ سَلَامٌ مَلَائِكَتِهِ الْمُقَرَّبِينَ وَأَنْبِيَائِهِ الْمُرْسَلِينَ وَ عِبَادِهِ الصَّالِحِينَ وَ جَمِيعِ الشُّهَدَاءِ وَالصِّدِّيقِينَ (وَ) الزَّكَايَا الطَّيِّبَاتِ فِيمَا تَعْتَدِي وَتَرْوُحُ عَلَيْكَ يَا بَنَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ» که در زیارتنامه آن حضرت آمده است، امام صادق (ع) سلام همه انبیا و شهدا و... به قمر بنی هاشم عرضه می‌دارد.

شریف گفت: امیرالمومنین و بقیه ائمه ما فرزندان دیگری نیز داشتند اما چه باعث می‌شود ابوالفضل العباس (ع) به این مقام برسد؟

مقامات حضرت عباس (ع) منحصر در ادب نیست

وی افزود: این مقام قمر بنی هاشم صرفاً به دلیل ادب آن حضرت نسبت به ائمه نبوده است. کسی که در خانه اهل بیت بزرگ شود طبیعی است که مؤدب باشد. ابوالفضل العباس معلم ادب عالم وجود است ولی نباید مقامات آن حضرت را منحصر در ادب ایشان کرد.

با شهادت عباس ابن علی (ع) حرمت اسلام شکسته شد

وی ادامه داد: در زیارتنامه ایشان آمده است کسانی که تو را کشتند «وَأَنْتَ هَكَذَا خُرْمَةُ الْإِسْلَامِ» حرمت اسلام را از بین بردند. امام صادق (ع) در این امر مبالغه نمی‌کند و حضرت عباس (ع) به عنوان یکی از نمادهای اسلام در جامعه آن روز مطرح بوده و وقتی او را به شهادت رساندند حرمت اسلام را از بین بردند.

این کارشناس دینی گفت: در عبارت دیگری از زیارتنامه حضرت عباس (ع) آمده است «مَعَكُمْ مَعَكُمْ لَا مَعَ عَدُوِّكُمْ» یعنی زائر آن حضرت اعلام می‌کند که اهل همراهی با ایشان است و این همراه نمودن خود با قمر بنی هاشم موضوعیت دارد.

اطاعت؛ رمز عبد صالح شدن قمر بنی هاشم (ع)

وی ادامه داد: شاخصه اینکه ابوالفضل عباس عبد صالح خدا شد، قابل توجه است. روایاتی در بحث مقام انبیا داریم که وقتی اهل بیت سلسله مراتب ابراهیم (ع) را بیان می‌کنند اول به مقام عبودیت اشاره می‌کنند. عبودیت مافوق مقام نبوت در درگاه خداست. چه شد که ابوالفضل به این مقام رسید؟ به این خاطر که «الْمُطِيعُ لِلَّهِ وَ لِرَسُولِهِ وَ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ» آن حضرت اهل اطاعت پذیری بود و هیچ گاه روی حرف حجت خدا حرف جدیدی مطرح نکرده و خواسته خود را در محضر امام مطرح نکرده لذا به این مقام رسیده است. در قرآن و روایات هم داریم که اگر کسی بخواهد به مقام عبودیت برسد سوره نساء آیه ۶۹، «وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَ الرَّسُولَ قَأُولُكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَ الصِّدِّيقِينَ وَ الشُّهَدَاءِ وَ الصَّالِحِينَ وَ حَسَنٌ أَوْلُوكَ رَفِيقاً» اگر کسی اهل اطاعت از پیامبر و اهل بیت باشد در بهشت همنشین انبیا و اولیا و صالحین و... خواهد بود.

ابوالفضل (ع) خواسته امام را بر خواسته خود مقدم کرد

حجت الاسلام شریف گفت: حضرت عباس شخصیتی است که خواسته های شخصی خود به خاطر کسب رضایت خدا و اهل بیت گذشته است. همه منافع و ایده آل های شخصی خود را کنار گذاشته است. جامعه متدین ما اگر قمر بنی هاشم را الگوی خود قرار داده باشند باید خواسته های خود را مطابق خواسته های اهل بیت قرار دهند و دست از خواهش های نفسانی بردارند. ریشه بسیاری از گرفتاری های ما در جامعه در ابعاد مختلف بخاطر پیروی عده ای از خواهش های نفسانی است که حاضر نیستند خواست خدا را در کار خود اعمال کنند.

وی در پایان تصریح کرد: لذا باید مثل حضرت عباس از خواسته های شخصی دست کشید و مطیع امر مولا بود. انسان باید قبل از انجام هر کاری به این مسئله فکر کند که امام او را می بیند و «عین الله الناظره» است. انسانی که امام را حاضر ببیند، رفتار خود را مطابق خواست او تنظیم می کند.